

Lesbická opera, belcantová „pápežka“ a dúhové divy jednej divy

Lucia Laudoni

29. augusta 2024 ✚ Kultúra ✚ Komentár

Mantra modernity je divadelnou obdobou višnuistického „pokriku“ Haré Krišna. Nekonečná mantra utopená v nirváne ničoho. Pokrik, pokrok alebo „pa-krok“ (krok vedľa), nad všetkým vládne *religio moderna*, moderné náboženstvo módnej modernity.

Modernitas, vidly vytas! A napichni na ne všetko, čo páchne po naftalíne z prababkinej skrine. Napríklad katolícku morálku. Tak uvažujú súčasní operní režiséri, ktorí sa od svojich „harekrišnovských“ pohanských kamarátov príliš nelíšia. Rozdiel je len v obsahu ich mantry.

Klasické operné diela bezbranne ležia na operačnom stole režisérov – patológov, ktorí ich pitvú do posledného akordu a s takmer sadistickým vzrušením revú svoje *heuréka* – budúcnosť je blízka a minulosť ďaleká!

Režiséri čím ďalej, tým viac útočia na vysoko mravné posolstvá klasických operných diel a hrubo prekrúcajú ich libretá a pôvodné literárne predlohy. A to všetko v mene regresívneho progresu. Kolík z nich pochovali klasické opery v rakve inovácie, relokácie, aktualizácie, reformácie, transformácie, gradácie a inej „-ácie“? Bez grácie.

Fantóm opery sa prebúdzá.

Zdroj: deviantart.com

(Ne)normálna Norma

... alebo partitúra ako túra do hlbín (tentoraz nie „študákovskej“, ale skladateľovej) duše. Inscenátori túžia šokovať. Ale túžba šokovať je mydlová bublina. Krásne sa leskne, no veľmi rýchlo splasne.

Tvorcovia londýnskej inscenácie Belliniho belcantovej drámy *Norma* to s kúpeľom vo vani pokroku mysleli vážne. Hlavnou hrdinkou opery je druidská kňažka, ktorá zhrešila s pohanským rímskym vojakom. Porušila *votum castitatis* a čaká ju smrť.

Pre inscenátorov to asi nebolo dostatočne „cool“ (koho v dnešnej dobe zaujíma ideál čistoty?), takže sopranistku obliekli do kostýmu katolíckeho kňaza. Pri prezeraní fotiek ženy s kolárikom vám prajem pevný

žalúdok:

<https://www.flickr.com/photos/royaloperahouse/29651086955/in/photostream/>

<https://www.flickr.com/photos/royaloperahouse/29024857374/in/photostream/>

Len pre zaujímavosť: heroína v kostýme katolíckeho duchovného prednáša na scéne sugestívnu pohanskú modlitbu, začínajúcu slovami *Casta diva* (Čistá bohyňa). Anachronizmus? Nie, *Regietheater!*

Inscenátori nechali na javisku vyrásť čudný les krížov. Nechýbali ani pápežom milované „tridentské“ čipky a baldachýn ako z procesie na sviatok *Corpus Christi*. Chcete sa zbaviť tradičných katolíckych symbolov? Šup s nimi do divadla:

<https://www.flickr.com/photos/royaloperahouse/29651087415/in/photostream/>

<https://www.flickr.com/photos/royaloperahouse/29024857534/in/photostream/>

Koho páli barcelonské pálium?

Norma „na Temži“ je staršieho dáta (*anno Domini*, pre satanistov *anno diaboli* 2016), na tom však nezáleží. Zmenilo sa odvtedy niečo?

Ovídius napísal, že čisté svedomie sa vysmieva z klamnej slávy. Alebo z nactiutŕhačov. *Conscia mens recti fama mendacia ridet*. Dá sa to pochopiť aj opačne. Nactiutŕhači sa radi vysmievajú z čistého svedomia.

Barcelonské Gran Teatre del Liceu (najvýznamnejší operný dom katalánskej metropoly, pozn. naša) nelenilo a v roku 2022 odpremiérovalo svoju produkciu *Normy*. Istý odklínač operných mýtov pritvrdil a zavesil hlavnej postave na krk rovno pápežské pálium. Asi tušíte, že režisérom je ten istý chlapík, ktorý má na svedomí aj londýnsku *Normu* z roku 2016, plnú výsmechu z katolíckej Cirkvi.

Druidská „pápežka“? Sonya Yoncheva v opere *Norma*.

Zdroj: snímka obrazovky / youtube.com

Niektor si zrejme potreboval za každú cenu kopnúť do kresťanskej liturgie a použil (rozumej: zneužil) na to klasickú lyrickú drámu z 19. storočia. To, že autor opery Vincenzo Bellini bol pokrstený katolíkom, bolo pre režiséra asi nepodstatné.

Čo má príbeh z pohanského prostredia (dej opery sa odohráva v antickej Galii) spoločné s katolíckou vierou? Prepojenie medzi dejom *Normy* a katolicizmom, to je niečo, na čo treba fakt nadľudskú fantáziu. Ja takú fantáziu nemám. Mám „len“ muzikologický diplom. Je to málo?

Operná kosa - a krv z nosa

Do opery, najmä tej talianskej, som sa zamilovala už v detstve. Verdi bol mojím detským hrdinom. Nezostalo len pri záľube. Päť rokov som drala vysokoškolské lavice na bratislavskej Katedre hudobnej vedy – a vydrela som si magisterský titul z muzikológie.

Viem, štúdium nerovná sa múdrosť. Štúdium je ako dopravná značka, ktorá človeku ukáže cestu k múdrosti, no kráčať po nej musí každý sám.

Roky prenikania do tajov hudobnej vedy boli veľmi obohacujúce, ale nemala som záujem ochutnať všetko, čo nám vtedajší vyučujúci ponúkali na zlatej tácke estetickej pravdy. Od tých čias pretieklo dolu Dunajom veľa vody. Čistá odtiekla, otrávená pritekla.

Stačí posurfovať po internetovom mori a zvedavý *explorator* zistí, že moja maličkosť má na konte desiatky populárno-náučných článkov venovaných dejinám opery najmä v románskom kultúrnom priestore. Takže, kto by si snád' pomyslel, že o princípoch hudobnej drámy nemám ani poňatia a moja kritika svätokrádežnej verzie *Normy* je saltom mravca, ktorý sa hrá na baletku, nech ma pokojne nazve diletantom. Ale diplomovaným.

Investigabiles viae Domini ma neskôr priviedli aj k štúdiu iných disciplín. Jednou nohou na Slovensku, druhou v Rumunsku či v Taliansku. Študovala som tiež latinský jazyk a všeobecné dejiny, z ktorých mám doktorát. Za muzikologickú minulosť som sa však nehanbila.

To, že „dúhová“ operná obec sa za mňa aktuálne hanbí, nazývajúc ma katolíckou opernou kosou, inkvizítorkou ako z Verdiho *Dona Carla* a „pánbožkárkou“, ktorá načisto stratila rozum podľa vzoru Donizettiho opernej *Lucie di Lammermoor*, to je už iný príbeh...

Milovaná temnotou

Možno vám niečo hovorí meno Anna Netrebko. Jedna z najslávnejších operných hviezd súčasnosti, diva digitálnej éry, nahrala počas korony (zamyslime sa: zarúškovaný svet sa zastavil, nahrávací priemysel „šliapal“ ďalej...) nový album *Amata dalle tenebre*. V preklade *Milovaná temnotami*. Za takýto obal cédečka by sa nemusela hanbiť ani Lady Gaga:

https://annanetrebko.com/wp-content/uploads/2021/08/00028948605316_Cvr-2000x1600.jpg

Býky v opernej aréne sú čoraz zúrivejšie. Zoznam „inovatívnych“ operných réžii je, *videtur*, dlhší ako zoznam milostných avantúr Mozartovho *Dona Juana*. Lebo to, čo si v tridsiatych a štyridsiatych rokoch minulého storočia dovolil nestor moderného hudobného divadla (a úhlavný nepriateľ napudrovaných barokových parochní) Walter Felsenstein, je v porovnaní so súčasnou avantgardou slabý čajiček.

Aj taký etalón pokroku, akým bol Talian Luchino Visconti (údajný homosexuál a ešte údajnejší komunista), by si pri pohľade na niektoré inscenácie posledných desaťročí búchal hlavu o múr. Nie od hrôzy. Od smútku, že sa tolkej „krásy“ nedožil. (Nejeden liberál sa teraz uchýli k nekonečným variáciám na pilátovskú otázku – Čo je krása?)

V mojej hlave ešte rezonujú spomienky na „miléniové“ barcelonské predstavenie Verdiho *Maškarného bálu*. Operní dvorania švédskeho kráľa Gustáva III. sedeli na scéne na ligotavých toaletách. Robili – ehm – onô. A spokojne pri tom čítali noviny.

V plnom nasadení. Záber z vulgárnej barcelonskej inscenácie Verdiho Maškarného bálu z roku 2000.

Zdroj: snímka obrazovky / youtube.com

Majorita milovníkov opery ešte nestratila zdravý rozum. Na rozdiel od režisérov. Leitmotívom väčšiny komentárov pod youtubovým videom „maškarného WC“ je – Hanba režisérovi!

Vrahyňa lži

Trend hromadného a systematického ničenia operných diel je v zahraničí záležitosťou (plus mínus) posledných dvadsiatich – tridsiatich rokov. Korene tohto ideového konceptu sú oveľa hlbšie, než si dnes pripúšťame. Žaba sa musí variť pomaly.

Požiadavku scénického realizmu mali na prelome 19. a 20. storočia v ideovom programe talianski veristi. Pojem verizmus, odvodený z latinského *veritas*, chcel vzdávať hold scénickej pravde. Pravda však nie je čokoľvek. Aby pravda bola pravdou, musí byť v prvom rade autentická.

Starí Gréci poznali pojem *ὑθένητης* (*authentēs*). To slovo pomenúvalo vykonávateľa nejakého konkrétneho skutku, zodpovedného za svoje správanie. Medzi iným aj vraha a samovraha, ktorý sa rozhodol vziať si život *suapte manu*.

Význam príslušného maskulína si môžete overiť v starogréckom slovníku:

[https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0057:entry=au\)qe/nths](https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0057:entry=au)qe/nths)

Aby niekto konal „autenticky“, teda ako *authentēs*, nebude sa, pravdaže, zabíjať. Kresťanskí filológovia dali termínu *ἀθηντικός* (*authentikos*) nový význam. Pravda je „autentická“ v tom zmysle, že zabíja klamstvo. Pravda je vrahyňou lži.

Nová supernova

Podme teda zabiť dezinformácie a posvietme si na domácu opernú scénu. Na začiatku deväťdesiatych rokov sa múry Slovenského národného (dnes „slovenského najprogressívnejšieho“) divadla otriasali diskusiou o novátorskom poňatí Gounodovho *Fausta* na goetheovský námiet. Režisér Bednárík, známy svojou takmer bezodnou imagináciou, obliekol operného Mefistu do kabáta súčasnosti.

Polarizovala aj Rossiniho *Popoluška*, inscenovaná kvázi vo fitnesscentre, Verdiho mrazivý *Macbeth* očami Mariána Chudovského s odvážnou minimalistickou scénou a (opäť verdiovský) *Trubadúr* z dielne Martina Bendíka, prenesený do garáží. Väčšina predstavení v slovenskej opernej fontáne si však udržala aké-také klasické, historizujúce (povedané dnešným slovníkom – zaostalé, nudné a nemoderné) dekórum.

Historická budova Opery SND si pamätá víťazstvá aj prehry.

Zdroj: Fred Romero / commons.wikimedia.org

Teraz však vybuchla nová supernova pokroku a prispatá slovenská opera sa (konečne?) teleportuje do 21. storočia. (Ne)múdre a nadovšetko (ne)erudované vedenie Opery SND sa rozhodlo rozšíriť rady „LGBT plus mínus“ opier o osvedčenú klasiku – Janáčkovu *Líšku Bystroušku*. Že je to rozprávka, v ktorej nie je nič erotické? Nevadí. Inscenačný tím si s tým hravo poradí: <https://plus7dni.pluska.sk/domov/hrozi-dalsi-nazorovy-stret-ministerky-umelcami-snd-netradicne-nastudovali-tradicnu-operu>

Žiadny seriózny recenzent nebude hodnotiť inscenačný tvar pred premiérou. Bratislavské *Příhody líšky Bystroušky* sú v procese prípravy. Citovaný článok, ktorý vyšiel 25. augusta 2024, nás však pozýva za oponu skúšok. Varí sa tam polievka, ktorá nebude každému chutiť. Povedzme, že varovanie pred konzumáciou jedovatých húb je skutkom milosrdenstva.

Lesbická opera?

„*Pracujeme s telesnosťou, je tam zakomponovaná aj silná dávka sexuality. (...) V našej koncepcii sa líška zamiluje do líšky. Je to jeden z najkrajších operných duetov, ktorý sa končí milostnou scénou – líščím milovaním,*“ uvádza Plus 7 dní.

„Korunou“ večera teda bude lesbická milostná scéna. Sopranistka Adriana Kučerová (mimočodom, partnerka ex-riaditeľa SND Mateja Drličku) sa tej parády už nevie dočkať. „*Je teda fajn aj staré diela prispôbiť dobe, v ktorej žijeme,*“ konštatuje umelkyňa.

Plus 7 dní venoval tejto inscenácii aj ďalší článok s veľavravným titulkom *Kučerová v SND ako líška Bystrouška: Zamiluje sa do líšky, ale oslovovať ju bude v mužskom rode*. Text je dostupný tu: <https://plus7dni.pluska.sk/relax/liska-bystrouska-snd-novom-iska-zamiluje-lisky-oslovovat-ju-bude-muzskom-rode>

Nota bene, inscenátori nechajú Bystroušku oslovovať svoju „partnerku“ v mužskom rode. Teraz rodovo (ne)citlivý, „predpotopný“ a maskulínny jazyk nikomu neprekáža?

Sedel skladateľ Janáček za dúhovým klavírom? Z príspevku sa – len tak mimočodom – dozvedáme, že „*v dejí sa pôvodne líška zamiluje do lišiaka – samca.*“ Ach, aké... normálne! Lenže moderní exegéti Janáčkovej poetiky by zrejme „vypucovali žalúdok“ aj samotnému autorovi...

Žiadna z klasických opier, od Monteverdiho po Verdiho, nedáva kľúčový priestor homosexuálnej „láske“. Historicky prvá „lesbická“ opera z pera newyorskej skladateľky (a obdivovateľky starogréckej poetky Sapfo) Pauly Kimperovej *Patience and Sarah* (mená dvoch hlavných ženských protagonistiek, pozn. naša)

vznikla až v roku 1998. Jej premiéra sa do operných encyklopédií nezapísala práve zlatými písmenami. Nie je ťažké domyslieť si, ako to dopadne s bratislavskými *Příhodami líšky Bystroušky*, pokiaľ ju tvorcovia skutočne oblečú do dúhového kožúška.

Teologická štúdia Lisy Cremanschi o cnostiach púštneho otca svätého Makaria Egyptského *Pokora a milosrdenství* (publikácia vyšla v roku 2003 v českom Karmelitánskom nakladateľstve) obsahuje aj tento výrok zo slávnej zbierky *Apofthegmata patrum*: „Keď uvidia niekoho, kto nie je blázon, postavia sa proti nemu a budú hovoriť: Ty si blázon.“ Veľká hra na normálnych a bláznov sa práve začala.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/lesbicka-opera-belcantova-papezka-a-duhove-divy-jednej-divy/>